

Hon valde att inte hata

Här, säger Sofia och slänger över en plastkasse med journaler över två liv, Sofias och hennes mammas. En uppväxt kantad av övergrepp och missbruk.

Text: Anne Skånér | Bild: Nadja Hallström | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 3 2015](#)

Tinni Ernsjö Rappe är författare och journalist. Hennes nya bok *Hem*, tar upp något av det det svåraste som finns att närma sig – sexuella övergrepp på barn. Barnet är Sofia Rapp Johansson, idag författare, poet och en röst för barn i utsatthet.

– Jag trodde aldrig att jag skulle gå i land med det, berättar Tinni Ernsjö. Jag och Sofia har samma förlag och när idén först presenterades för mig av förlaget var jag mycket tveksam.

Tinni Ernsjö läste Sofias tre böcker och mötte en värld av mörker som var så långt från hennes egna trygga barn- och ungdomstid det bara går. Hon insåg att *Hem* skulle bli ett tufft jobb men när hon väl mött Sofia fanns ingen återvändo.

– Man kan inte låta bli att tycka om Sofia, ta henne till sig, säger Tinni, hon är stark och skör samtidigt. Och också mycket utlämnande.

Tinni berättar om hur Sofia ger henne en kasse journaler med orden: ta dem och läs. Det var det material som berättade Sofias sociala historia.

– Jag trodde att hon var "omhändertagen" i ordets positiva betydelse men så var det inte. När jag läser hennes mammas journaler är de nästan en kopia av Sofias liv.

Sofias liv var ett kaos de första 28 åren. Hur närmar man sig det? Vilka frågor ställs man inför? Tinni säger att hon hela tiden valde att inte klampa in utan att vara iakttagaren som guidas genom ett litet barns trasiga liv och som hänsynsfullt låter Sofia styra. Det märks i boken. Den är varsam, ödmjukt

närmande och frågande.

– Jag levde med boken, ibland tog det emot. Dessutom skulle jag försörja mig, skriva böcker gör ingen rik. Men den låg över mig. Medvetet valde jag att blanda det formella med Sofias berättelse. Ingen skulle klara att ta till sig hennes historia utan pauser.

Pauserna är intervjuer med socialarbetare, forskare och utdrag ur rapporter. Texter som visar att barns utsatthet i grunden är densamma idag, samma rättslöshet.

Tinni hade inga förkunskaper om barn i familjehem eller om vanvårdsutredningen som gjort den mörka historien för placerade barn smärtsamt tydlig.

– Jag var rädd att Sofia skulle känna sig utnyttjad. Men hon var väldigt rak och öppen. Läsandet av journalerna fick min bild av samhället att krackelera. När jag ibland funderade över om jag skulle orka – tänkte jag: Sofia orkar och hennes mamma gjorde det. Varför skulle då inte jag?

Den tillit hon själv känt till systemet brast. I boken drar Tinni paralleller till den egna uppväxten. När hon var 18 var hon en förväntansfull student – medan Sofia i samma ålder var mitt inne i en drogkarriär och en spiral som gick åt fel håll.

Sofias egna böcker är gripande, skoningslösa och nakna. Men när Tinni pratar och reflekterar med Sofia tillför det en ny dimension. Frågor som Sofia nyktert besvarar, rakt och utan omsvep. Betydelsen av det som barndomen fört med sig. Det skulle vara lätt att vara fylld av hat, men Sofia bjuder istället världen på sitt liv i hopp om att barn idag ska få det bättre. Hon väljer att representera de tusentals barn vars röster inte hörs och hon säger att hennes överlevnad handlade just om det – att göra något för andra utsatta barn.

Boken är mörk men också ljus och fylld av förhoppningar. Här och där glimtar av cynisk realism, som när Tinni smsar "Om jag skriver familj – vad skriver du då?

Sofia svarar: "Apelsinjuice, vit morgonrock och analsex. Som en sådan där reklam för en lycklig familj där man äter frukost

i bländvita morgonrockar och dricker juice och pappan just dunkat på äldsta barnet bakifrån i duschen.”

Tinni har tidigare skrivit böcker om kärnfamiljen och också boken *Rent hus* om lågstatusjobb som städare. När vi kommer in på begreppet lågstatusjobb konstaterar hon att socialsekreterare är på väg att bli just det. Men samtidigt en yrkesgrupp med oerhörd makt. Barn- och ungdomsfrågor, måste uppvärderas, sammanfattar hon.

– Jag hoppas att många läser boken, i olika sociala sammanhang. Statsministern och medlemmarna i regeringen har fått varsin bok, kanske lär de sig något eller också händer inget alls.

Sofia Rapp Johansson, du är bokens huvudperson, vad tycker du om den?

– Den är viktig men du vet – jag och böcker. Jag har inte läst den men litar på att Tinni gjort ett bra jobb. Jag ska försöka läsa den, men inte just nu.

Anne Skånér

anne.skaner[at]bredband.net

Sofia stämde staten

Sofia har inte omfattats av rätten att söka ersättning för att hon vanvårdats i familjehem. Ersättningsnämnden behandlar bara ansökningar som gäller placeringar fram till 1980, och Sofia som föddes det året placerades när hon var sju år gammal. Hon har därför tillsammans med sin syster stämt staten eftersom hon tycker att någon borde ha ansvaret för det som hänt dem. I tingsrätten förlorade Sofia men målet kommer att tas upp i hovrätten.

Läs mer:

Tinni Ernsjöö Rappe har gett ut bland annat: *Diagnos: Duktig*, *Rent hus: slaget om den svenska dammråttan* och *Skriet från kärnfamiljen*.

Sofia Rapp Johansson har gett ut *Silverfisken*, *Tills skulderbladen blivit vingar* och *Kyss mig lycklig*.

För ett år sedan släpptes dokumentären om *Sofia Att skära sig fri*. Sofias liv består idag av föreläsningar, poesiframträdanden och jobb inom vård och behandling.